

Tomáš Ščuka

Vysvětlení rozdílu Cikán–Rom by se každé dítě mělo naučit už ve škole

strana 2

Komentář

Romana Horvátha: Mediální obraz Romů v současné společnosti

strana 3

Irena Eliášová:

Co je identita? / So hin identita?

strana 4–5

ZPRÁVY

Mosazné tabulky zasazené v dlažbě upozorňují v ulicích České Lípy na tragický osud Židů, kteří tu před druhou světovou válkou žili. K devíti tabulkám zasazeným do chodníků před třemi lety včera přibýlo dalších pět. Tabulky se jmény a daty připomínají obyvatele města, kteří zemřeli v koncentračních táborech a domů se už nikdy nevrátili. ČTK to u příležitosti jejich odhalení řekla mluvčí radnice Kristýna Kňákal Brožová.

„Židé byli před válkou nedílnou součástí města, žila zde poměrně početná židovská komunita. Jejich stopy bohužel nevratně smazala válka, násilné deportace a smrt v koncentračních táborech. Je nutné si připomínat i temné chvíle našich dějin, protože je třeba, aby se z nich mladá generace poučila a nedopustila, aby se něco podobného někdy opakovalo. Díky tabulkám se jmény zemřelých Židů vsazeným do českolipských chodníků se tito lidé znovu stávají součástí našich běžných životů,“ doplnila českolipská starostka Jitka Volfová (ANO).

Včerejší den nezvolila radnice pro odhalení dalších jmen náhodou.

„6. května 1945 bylo na českolip-

Pokračování na str. 2

Romové, osud, dobro a zlo

Zeměkouli zaplavila pandemie, internet i televize propojily svět a informace o hodnotách dobra i zla vyvolávají diskuze, které lidstvo spojují i rozdělují. Zlo denně domínuje, jedněm přináší ekonomický prospěch a druhým chudobu, hlad, bídu, nemoc a smrt. V souvislosti s touto realitou se stává dobro pro lidské společenství důležitou hodnotou, která ale, na rozdíl od zla, lidstvo sjednocuje. Mnoho národů má ve světě své místo, ale některé národy mají svůj historicky i společensky podmíněný celoživotní osud. Tato skutečnost se týká i romského národa, společenské režimy jej už po staletí pronásledují. Romský národ se nevyvíjí, ale přizpůsobuje různým režimům a národům. V této pozici žije zaostalým způsobem života a je pronásledován samotnými zákony, politikou, politiky a většinovou společností. I když je to silná dělnická třída, i tak ta pracovní síla a masa lidí nemá svá práva. I proto Romové nedosahují v majoritní společnosti potřebné ekonomické životní úrovně. Jako národ jsou vystěhováváni do romských ghatt, kde žijí životem vyhnanců. V ghettech se vůbec nevyvíjí, řeší jen samé problémy a tento

Pokračování na str. 3

foto: gettyimages.com

trvalý proces jim určuje společnost. Jejich práva se výrazně liší od práv většinové společnosti.

Vzdělání je přidanou a uznávanou silnou společenskou hodnotou. České děti se vzdělávají ve stan-

dardních českých školách a pro romské děti vytvořil stát zvláštní školy. Děti se tam vzdělanostně nerozvíjí, nejsou v kontaktu s českými dětmi, nemají vzory ani společné cíle. Zvláštní školy nepřinášejí Ro-

mům žádné výsledky ani společenský prospěch. Absolventi zvláštních škol nemají šanci studovat na středních a vysokých školách, nejsou schopni splňovat kritéria přijímacích zkoušek. I proto se Romo-

Dopady pandemie na sociálně slabší

foto: gettyimages.com

V nezvyklých podmínkách žijeme napříč světem už déle než rok. Ekonomické, sociální i psychické změny pociťujeme všichni. Dle Evropské agentury pro lidská práva (FRA) i úřadu OBSE ohrožuje trvající pandemie sociálně slabší skupiny obyvatel v jednotlivých zemích. Mezi tyto skupiny patří i romská menšina.

Z důvodu zavedení distanční výuky, ztráty zaměstnání či chudoby a špatných životních podmínek jsou Romové nejvíce marginalizovanou skupinou v Evropě. Průzkumy mezinárodních institucí upozorňují na prohloubení diskriminace, anticismismu a společenského vyloučení této komunity.

Zdravotní krize spolu s vládními opatřeními způsobila těmto rodinám bezvýchodné situace. Život v sociálně vyloučených lokalitách přináší do každodenního života mnoho bariér, jimž romské rodiny čelí. Národní vlády zcela opomněly postavení těchto skupin a jejich dětí. Pro chybějící technické vyba-

Pokračování na str. 2

ZPRÁVY

ském vlakovém nádraží z vagonu vy-
neseno 17 těl židovských obětí pocho-
du smrti z tábora Schwarzhelde do Terezína. Na počest této smutné udá-
losti město v minulosti pořádalo vzpomínkovou akci s názvem „Česká Lípa
židovská“. Vzhledem k platným protiepidemickým opatřením tuto akci le-
tos pořádát nelze, proto si tento den připomínáme alespoň takhle symbo-
licky,“ řekla mluvčí.

Inspirací pro umístění tabulek se staly Kameny zmizelých. Jinak také
stolpersteine - dlažební kostky s mosazným povrchem zasazené do chod-
níků podle projektu německého umělce Guntera Demniga. Ten s myšlen-
kou pamětního kamene vsazeného do chodníku před domy obětí holo-
kaustu přišel v roce 1992. Před radnici v Kolíně nad Rýnem umístil první
kámen, o který je třeba „klopýtnout pohledem“. Od té doby se podobné
kameny vsazují do dlažby po celé Evropě.

Českolipskou židovskou komunitu by měl připomenout také speciální
leták, který připravuje Regionální turistické informační centrum Česká
Lípa.

„Na textech spolupracovali českolipští historici Ladislav Smejkal a To-
máš Cidlina. Leták bude ve třech jazycích - češtině, němčině a angličtině
a poučí zájemce o historii židovského obyvatelstva v našem městě nebo
o židovských památkách,“ dodala Kňákal Brožová.

ČTK

Vláda se zavázala prověřit majetek zabavený Romům během druhé světové války

V Česku by měla v brzké době vzniknout analýza, která by mapovala před-
válečný majetek českých Romů a jeho zabavování v letech 1938 až 1945. Po-
sloužit by měla jako podklad pro nastavení odškodnění. Počítá s tím nová
strategie začleňování Romů na příštích deset let, kterou na svém posled-
ním zasedání schválila vláda.

Podle stránek projektu Holocaust.cz protektorátní úřady z českých zemí
do Osvětimi deportovaly přes 5500 českých Romů. Po válce se jich vrátila
zhruba desetina. Web připomíná i tábory v Letech u Písku a v Hodoníně
u Kunštátu.

„Ze strany vlády ČR dosud nebyl učiněn krok ke spravedlivé kompen-
zaci majetku, který byl Romům za druhé světové války zabaven,“ stojí
v nové strategii. Podle ní se přitom jedná o výrazný symbolický krok v pro-
cesu usmíření.

Podle schváleného dokumentu by měla vzniknout analýza předváleč-
ných majetkových poměrů Romů a Sintů v Čechách, na Moravě a ve Slez-
sku. Umožnila by pak vytvoření kompenzačního mechanismu a následně
odškodnění obětí.

Spolupracovat s vládním odborem lidských práv mají Ústav pro studi-
um totalitních režimů a spolek Výbor pro odškodnění romského holocaustu,
který sdružuje oběti a pozůstalé po nich. Podle autorů strategie je kvů-
li dlouhé době, která od války uplynula, potřeba se o získání informací
a podkladů k vyrovnání pokusit co nejdřív. Na analýzu a nastavení odškod-
ného kabinet ale schválil lhůtu deset let.

„Cílem opatření je vytvoření podkladu, na základě kterého by bylo mož-
né učinit další kroky k nastavení kompenzačního mechanismu a jeho re-
alizace do roku 2030,“ uvádí úkolová část strategie.

Vytvoření analýzy k odškodnění doporučila už před rokem a půl Rada
vlády pro záležitosti romské menšiny. Požádala tehdy premiéra Andreje
Babiše (ANO), aby na výzkum zajistil peníze. Babiš radě předsedá.

Podle sčítání lidu z první poloviny 20. let minulého století mělo teh-
dejší Československo 56 300 romských obyvatel. Z nich 579 bylo v Če-
chách a 2139 na Moravě a ve Slezsku, většina pak na Slovensku. Mora-
vští Romové žili převážně v osadách na jihovýchodě Moravy, čeští ko-
čovali. V roce 1927 republika přijala „zákon o potulných cikánech“, kte-
rý kočování omezoval, uvádí web Holocaust.cz. Podle něj ale i bez této
normy pokračovala integrace Romů na českém území přirozeně. Auto-
ři projektu to dokládají tím, že už ve 30. letech vystudoval právnickou
fakultu Rom, který pocházel z osady na Kyjovsku. Romové se nejčastě-
ji živili jako řemeslníci a hudebníci, ale také jako příležitostní dělníci
a nádeníci.

Nezisková organizace Výbor pro odškodnění romského holocaustu usi-
luje o změnu přístupu k romským obětem nacismu dlouhodobě. Požado-
vala mimo jiné odstranění vepřina z míst protektorátního tábora v Letech
u Písku. Vyjednávala také s německými ministerstvy o náhradách. Ně-
mecko pak v roce 2016 romským obětem za válečné utrpení přiznalo od-
škodné 2556 eur (nyní zhruba 65 300 korun). Romové z Česka o ně mohl-
li za určitých podmínek žádat přes ministerstvo zahraničí.

„Úřady nedisponují informacemi o přesném počtu romských žadatelů,
kteří již byli v minulosti odškodnění v rámci kompenzačních programů
obětem nacismu,“ uvádí strategie. Její autoři hodnotí jednorázovou vyplá-
cenou částku jako poměrně nízkou. Podle nich je také problematické, že
o kompenzaci nemohli žádat dědicové. Podle strategie tak spolek Výbor
pro odškodnění romského holocaustu nepřestává usilovat o podobné od-
škodnění, jaké dostaly židovské oběti.

ČTK

Dokončení ze str. 1

Vysvětlení rozdílu Cikán–Rom by se každé dítě mělo naučit už ve škole

Součástí letošních oslav Meziná-
rodního dne Romů byly také disku-
se týkající se mediální prezentace
Romů. V době internetu, sociál-
ních sítí či youtuberů máme mno-
hem větší prostor i dosah, jak oslo-
vit širší veřejnost. Pokud se navíc
zaměřujeme na vážná témata, jež
rezonují ve společnosti, je na mís-
tě nést za své produkty i určitou
zodpovědnost!

Začnu romskou uměleckou tvor-
bou, která byla obsahem zmíněné
debaty. Zazněla v ní opakovaná kri-
tika seriálu Ďábelské cikánky, kte-
rý dle některých kritiků podporuje
již existující stereotypy vůči Ro-
mům. Později došlo na sociálních
sítích i ke zbytečným osobním ata-
kům. Já se však vrátím k těm, kteří
se snažili o konstruktivní kritiku, ta
jediná může totiž autory těchto pro-
duktů upozornit na nežádoucí jevy
vůči zranitelné romské menšině.
Pak je tu také otázka uvědomění si
svého konání na úkor něčeho větš-
ho a důležitějšího. Bohužel, chybí
často i u Romů. Neznalost vlastní
historie a kultury má totiž neblahý
vliv na identitu samotných Romů.
Je velmi důležité, že je tu hlas i po-
hled dlouhodobě angažovaných

romských jednotlivců a organizací,
kteří uvádějí informace do kontex-
tu dlouhodobého boje Romů za rov-
né postavení. I to má však své limi-
ty. Jde opět o hlubší společenský
problém. Každé dítě, romské či ne-
romské, by se například rozdíl mezi
hanlivým slovem Cikán a slovem
Rom, autentickým pojmenováním
národnostní menšiny, mělo dovědět
předně ve škole! Alespoň o tom ho-
voří Listina základních práv a svo-
bod České republiky.

Produkty podporující hanobení
naší existence mě samozřejmě
„štvou“. O to více, pokud se na nich
podílejí lidé z našich řad. I proto je
důležité, že na tato témata upozor-
ňujeme a debatujeme o nich. Bylo
by jistě zajímavé tyto chybné medi-
ální výstupy romských osobností
podrobněji analyzovat. Chybějící
povědomí o vlastním původu
a z toho pramenící problém s iden-
titou i hrdostí na svůj původ má ne-
pochybně významný vliv. Těch po-
hutek bude ale určitě více.

Napadá mě laciný marketing,
který nám v posledních letech před-
vádí mnozí politici. Ten nedávno
předvedl Radek Banga. Jeho výstu-
py v médiích směrem k Romům byly

vždy tak nějak chaotické. Dnes při-
chází s knihou, ve které sdílí své dět-
ství a velmi nepěkně (za mě až in-
timně) se veřejně vyjadřuje ke svým
rodičům. Při té příležitosti otevírá
společensky ožehavá témata týka-
jící se romské menšiny. K těm se
nyní prostřednictvím médií vyjad-
řuje téměř podobně jako někteří
pravicoví extremisté. V protirom-
ských výročí navíc používá čísla,
aniž by byla opřená o věrohodná
data.

Domnívám se, že i sebe-propa-
gace by měla mít určité hranice
a proběhnout přinejmenším v sou-
ladu s morálními a etickými pravi-
dly. Celé Radkovo nešťastné před-
stavení odnesli především jeho nej-
bližší. I proto jsem v danou chvíli
myslel více na nelehkou situaci jeho
bratrů a rodiny. Na sociálních sítích
probíhaly nechutné útoky směrem
k jeho rodině, někteří live-kaři vy-
stupovali velmi nevybíravým způ-
sobem.

I nesouhlas, který vyjadřujeme
například přes Facebook, je veřej-
ný, lze vyjádřit slušně. Prezentace
každého z vás buď bourá, nebo pod-
poruje stereotypy, proti kterým se
sami vyjadřujete. **Tomáš Ščuka**

Dopady pandemie na sociálně slabší

Dokončení ze str. 1

vení byly děti vyřazeny z výuky. Ne-
důstojné podmínky bydlení také ne-
umožňovaly těmto lidem dodržovat
hygienická a preventivní opatření.
Společenské rozdíly mezi majoritou
a Romy jsou dlouhodobě známé, při
COVIDU se však protiromské před-
sudky zvýšily. Monitorovací zprávy
Úřadu pro demokratické instituce
a lidská práva za rok 2020 také po-
pisují mediální zobrazení Romů
v uplynulém roce. Zmiňují nárůst
nenávistných projevů na internetu,
prudce také vzrostly dezinformace
o romských komunitách a jejich roli
během pandemie.

Na sociálních sítích se Romové
a Sintové často stávají terčem úto-
ků. Mnohdy jsou stavěni do pozice
obětí beránek a viněni ze společ-
enské situace v jednotlivých ze-
mích, ve které sami citelně trpí.

Mnoho Romů v Evropě pracova-
lo už před COVID krizí v nejistých
podmínkách. Dle Evropské agentu-
ry je každý druhý mladý Rom bez
stabilního zaměstnání. Omezení
pohybu zastavilo příjem řady Romů
z pouličního prodeje. Neformálně
byl vzhledem k situaci omezený pří-
stup k sociálním dávkám.

Lidsko-právní instituce a organi-
zace poskytují jednotlivým státům
i konkrétní doporučení. Předně ho-

voří o nutnosti zavedení takových
politik, jež povedou ke snížení chu-
doby a boji proti rasismu a diskri-
minaci. Zároveň vyzývají státy, aby
posílily postavení Romů ve společ-
nosti, zdůrazňují participaci Romů
na záležitostech veřejného života
jako důležitou cestu k úspěchu.

O nutnosti participace jednotliv-
ců i romských organizací jsem dlou-
hodobě přesvědčen. Zatím k ní bo-
hužel nijak výrazně nedochází.
V 90. letech jsme na nějaký čas part-

nery pro vládu byli, uběhla ale dlou-
há doba a je potřeba se vedle občan-
ské angažovanosti našich lidí zají-
mat také o aktivní politiku. Mladí
a úspěšní by měli navazovat spolu-
práci s ostatními mládežnickými
iniciativami. Stát se součástí aktiv-
ního hnutí a vyjadřovat se k různým
společenským tématům. Zkušenos-
ti i předpoklady pro to určitě máme.
Jen je třeba začít!

Paříkerav tumenge.

Tomáš Ščuka

O Roma, o dživipen, o lacho the e bibacht

E phuv i las andre e pandemija, o internetos he e televizija prephan-dle calo luma the o informacijski pal o lacho he pal e bibacht naden le džene smirom, o nacija thoven jekhetanes, ale tiž džan jekh pre aver. E bibacht sako džives barol, varesave džene pr'oda barvalon u avrege oda anel andro dživipen ča čoripen, bokh, nasvalipen the meriben. Andre aja realita barol o lacho maškar o džene upre, hin les bari cena, o manuša den pativ jekh avres u o nipi pes likerem jekhetanes. But nacijen hin pre luma peskero than, ale varesaven nane smirom calo dživipen. Ada isto hin he le Romenca, calo dživipen dživen ča avka, sar e majorita kamel. So hine o Roma pro svetos, ta len nikhaj naden smirom. E romaňi nacija nabarol, ča furtom cerpinel. Andre aja pozicija lengro dživipen nadžal anglal, dživen čorikanen u mek len naden smirom o zakoni, e demokracija, o politika, the e majorita. Choc oda hin zorali robotničko klasa, the avka nane le Romen peskero pravos. The vaš oda o Roma nadoresen andre majorita ajsi ekonomicko chasna, savi lenge kampf ki o dživipen. Sar nacija len e majorita ispidel te bešel andro romane ghetta u odoj dživen sar rasi. Andro ghetta o romano dživipen pes navazdel upre u le Romen odoj hin bare pharipena. Ada procesis imar likerel but berš, avka sar oda kamel e majorita. Le Romen nane oda isto pravos sar le goren.

Le sikhadžipen hin andre majorita bari cena, le avri sikhade manušen hin vřadzi bari pativ. Čechike čhavore phiren andro štandardna školi, ale perdal o romane čhavore kerđa o štatos zvláštna školi. O čhavore odoj nabaron, nasikhaven pes avka sar kampf, nane andro kontaktos le čechike čhavorenca, aňi nadživen jekhetanes. Naprindžaren jekh avres aňi čechiko dživipen. Ozvláštna školi nakerem le Romenge nisar chasna. Sar dophiren o čhavore o zvláštna školi, ta nane štonc te kerel o probi pro maškarutne the

uče školi, nane len šancija te študinel dureder. The vaš ada pes o Roma maškar o gore našti thoven pro than. O Roma baron upre le bařavibnaha, odoj hin len bari sloboda, oda hin than, kaj len o džene reřpektinen, the den len bari pativ. O Roma hine lače lavutara, mařara, sochara, baron upre he andre aver umelecka profesiji. Andre ada hine o Roma moneki lače u oda, so džanen, sikhaven he pre verejnosta. O čechike lavutara pre lende naden te domukhel, likerem pes lenca jekhetanes sar amala, he zaačen pes vaš lenge. Hin the ajse bandi, kaj bařaven Roma, Čechi, bibolde the černoča. Andre ajse bandi hin le Romen bari pativ, lengro profesijonalno bařaviben o džene reřpektinen.

E demokracicko politika barol upre u o manuša peske kiden avri andro parlamentos ola manušen, savege pařan. O Roma naphiren te volinel, jon napařan le politikenge, jon pařan le Devleske. Andro vřeljaka chariti sikhlon e Biblija, he kamen te barol upre. Odoj pes talinen avre nacijenca he lenca jekhetane pes modlinen ki o Del. O džene den le Romen bari pativ, u hin len ajso isto than sar savoren. Devles pařandutne Roma andre ale spolki he bařaven, keren neve gila, savenca ařaren le Devles, pal o Del gilařen, he vičinen les tele pre phuv, kaj te avel te kerel porjadkos. Avri ispidle Roma andal e společnosta peske keren bibacht the korkore peske. Andre adařivesesko moderno technologicko idejos našaven peskri identita oleha, sar pes likerem, he so keren. Pro Fejsbukos hin but Roma, so kamen te zmeňinel le manušen, le nacijen, the paš oda anen la lumake ča bari trapa. But romane aktivisti he charitativne aktera kiden avri love pro čore Roma, he aňi nadžanen olestar, hoj peken tele na ča korkore pes, ale he calo romaňi nacija. Pro Fejsbukos pes halasinen, keren bari bida jekh pre avreste, he sako kamel te sikhavel, ko hin ko, save bare džene hine.

Peskre emberřikoha, ařaribnaha, he chochavibnaha garuven andre peskro mosardo řpekulantsko charakteris. Sikhaven pes sar pativale romane aktivisti, hoj jon kamen te řigitinel le Romenge u sar konkurenta jekh avres peken tele. Nadžanen aňi olestar, hoj ubliřinen na ča korkore peske, ale he amara romaňa nacijake, tiž meřaren e luma, he lakre principi. Pro Fejsbukos pes halasinen he ajse džene, so phenen, hoj jon nane Roma, hoj hine „Cigaňi“ u andro papira peske den te irinel, hoj hin len slovaňiko abo čechiko narodnosta. Roma nakamen te avel, but džene pes hlařinen ki o bibolde he ki o aver purane naciji. Nakamen te avel aňi Cigaňi ani Roma. E majorita len nisar nadikhel, ča sar „cigořen“, he le manušen, so nareřton andre peskri cipa, so čoren, so hine pal o berteňi. But Roma hine andro vřeljaka nabořenska sekti u pro internetos pes sikhaven sar pastora, he aleha pes korkore čhiven avri andal e majorita, he tiž andal e romaňi komunita. O dživipen roden andre nabořensko idea, peskro pařaviben ispiden he le avre Romenge. Pařandutne Roma užaren, hoj o Del lenge řigitinla u paš ada aňi nadikhel, hoj lengro realno dživipen lenge anel ča baro bibacht, bare problemi, he aver pharipena. Ko nane zoralo he godaver, korkoro peske mosarel o dživipen, ale e doř del avrege, u korkoro lačes džanel, hoj jov nane štonc vareso te doresel. E luma hin perdal leste ča řužo bibacht, savore hin nalače u jov korkoro nadžanel peskro redos.

Pre aver sera hin ale but godaver Roma, so džanen, sar te řigitinel korkore peske. Andro zakoni arakhle peskri šancija, peskro pravos, he chasňarde oda avri. Aleha dogele andre majorita dur, bararde upre peskro dživipen. Ala romane džene dživen andre ada moderno svetos avka, sar manuřenge kampf. Dživnen adaj, dživen akana.

Gejza Horváth

KOMENTÁŘ

Mediální obraz Romů v současné společnosti

ROMAN HORVÁTH

Poslední dobou nenajdete téma, které by víc rozvířilo vlny než toto. Je to způsobeno především několika menšími kauzami (Radek Banga a jeho rozhovor v DTV a dále seriál Dábelské cikánky). Podle mého názoru se jedná o nevyhnutelný mezigenerační střet – staří vs mladí. Není to ničím neobvyklý střet, je způsoben odlišným viděním světa starší generace a generace odchovaných na vlně Youtubů, Tiktoků a Instagramů.

Oba tábory si myslí, že mají pravdu. Starší generace si klade za cíl vybudovat silnou, vzdělanou romskou komunitu, která se bude podílet na chodu státu a zároveň si udrží své romipen, bude hovořit a dále kultivovat romštinu a rozvíjet tradice. Mohli bychom to nazývat umírněný proud zaměřený na vnitřní rozvoj komunity. Ti mladší si myslí, že romštinu nepotřebují, že nepotřebují romipen a zároveň si budují svou vlastní identitu, přičemž vidí příležitosti v majoritním způsobu života; ve zkratce řečeno. Oba tyto proudy zároveň svým způsobem přispívají k lepší reprezentaci Romů. Například Jarmila Balážová tvoří pozitivní obraz svým vystupováním a svou vlastní angažovaností, kdežto Jan Bendig jej ovlivňuje svou hrou a svým specifickým humorem v již zmíněném seriálu. Je naprosto diskutabilní, jakou měrou oba přispívají k budování pozitivního obrazu Romů ve společnosti, u Jarmily Balážové je to bezesporu jasné, ale Jan Bendig svým seriálem spustil ohromnou lavinovou diskusi. Teď se nabízí otázka, co z toho je správné?

Historie nás učí, že se správná odpověď ukáže později, časem. Svět není černobílý, a tak je nutné pohlížet na tyto problémy rovněž s barevným filtrem. Jiný případ je ten, kdy Radek Banga ve svém rozhovoru tvrdí určité věci a prohlašuje je za univerzální faktickou pravdu, naprosto nepodloženou daty či výzkumem. V tom případě se jedná jen o jeho osobní názor, který ale prezentuje jako pravdu. A to je ten problém, poněvadž si mnoho lidí začne myslet, že „to tak prostě je“, aniž by měli přímou zkušenost.

Další problém je ten, že se Romové dobrovolně nechávají verbovat do typických stereotypních rolí. Jako příklad lze uvést seriál Most! Ten si klade za cíl nabourávat stereotypy a předsudky, a přitom do nich sám zabředává, otázkou zůstává, zda to není autorský záměr. Jako další můžeme zmínit tu ohavnost, ve které účinkují Romové, hádají se, kradou a pak přiběhnou policisté a se značnými problémy se snaží situaci uklidnit.

Je to příliš složitý problém na to, abychom se uspokojili pouhým odsouzením jedné či druhé skupiny. Každá si představuje něco jiného, mladí odchovanci Tiktoků a Instagramů by chtěli od života něco jiného a nechtějí se učit romsky a udržovat tradice, nebo si je vykládají po svém.

Tyto mezigenerační tahanice se budou objevovat čím dál tím víc, vznikají už jen tím, že čím dál víc mladých Romů má přístup k vyššímu vzdělání.

Romové, osud, dobro a zlo

Dokončení ze str. 1

vě nemohou společensky uplatnit. Romové se ale rozvíjí v oblasti umění, kde jsou naprosto svobodní a nejsou nikým omezováni. Vynikají v hudbě, malířství, sochařství, uměleckých řemeslech a dalších oborech. V této oblasti dosahují vysoké úrovně a své umění prezentují i veřejně. Mají přátelské, kolegiální i pracovní vztahy s českými umělci, kteří se zabývají opravdovým uměním. Dokonce existují kapely, ve kterých je různorodé obsazení, např.: Romové, Češi, Židé, černoši. V těchto seskupeních jsou Romové vnímáni jako umělci, jejich profesionální umění je respektované.

Demokratická politika se vyvíjí, lidé si volí své politické zástupce, kterým důvěřují. Romové se tohoto procesu skoro vůbec neúčastní, věří v Boha a na něj spoléhají. Kvůli svému občanskému i lidskému osudu nevěří politikům, ale Bohu. V různých charitách se nábožensky vzdělávají, tam se setkávají s jinými národy, společně s nimi se modlí k Bohu a nabývají pocit rovnoprávnosti. Věřící Romové působí v těchto spolicích i jako hudebníci. Skládají boží chvály, kterými všichni věřící společně opěvují Stvořitele a vyzývají ho, aby sjednal na zemi spravedlnost. Romové vyloučení ze společnosti si ale ubližují i sami. V dnešní moderní technologické době přichází o svoji identitu i svým vlastním

příčiněním. Facebook (Fb) se stal pro mnohé „spravedlivé“ místem, kde svými činy chtějí měnit lidi i národy, a přitom přináší světu jen utrpení. Mnozí romští aktivisté i charitativní pomocníci - sbírkari, čest výjimkám, si ani neuvědomují, jak degradují sami sebe i romský národ. V návalu emocí je pro ně na Fb důležité dát svým oponentům na frak a ukázat jim, kdo je kdo. Svým přístupem ke společnosti i společenskému dění zapírají svoji pravou tvář, své úmysly i charakter. Prezentují se jako spravedliví aktivisté i charitativní pomocníci Romů a neuvědomují si, že tím ubližují sami sobě. Neví ani o tom, že veškeré jejich dobročinné skutky ubližují romskému národu, špiní svět i jeho prin-

cipy. Na Facebooku se prezentují i Romové, kteří se hrdě hlásí k cikánům, a národnost si píšou slovenskou nebo českou. Chtějí být vším možným, jen ne Romy. Mnozí se hlásí k Židům a jiným starým národům. Nechtějí být vnímáni jako cikáni ani jako Romové. Přitom společnost je nijak jinak nevnímá, jen jako „cigoře“, či nepřizpůsobivé kriminální živly. Mnoho Romů propadlo různým náboženstvím a na sociálních sítích se jako pastorem své prezentaci sami izolují nejen od většinové společnosti, ale i od běžné romské komunity. Smysl života hledají v ideách náboženství, které jako vědu vnucují i ostatním Romům. Věřící Romové čekají na spasení, zatímco jejich reálný život jim přináší jen

samé škody a problémy. Pro sociálně i duchovně slabého člověka je chápání této reality dost obtížné. Svým přístupem k sobě samému ochuzuje svůj život, vinu ale přičítá jiným, i když sám dobře ví, že on není schopen dosáhnout vyšších cílů. Svět je pro něj jen samé zlo, všichni jsou špatní a on sám si ničeho neváží a nic pro něj nemá cenu.

Na druhou stranu je ale hodně uvědomělých Romů, kteří ke svému prospěchu využili svých občanských práv i povinností. Tím dosáhli v demokratickém systému vyšší životní, profesní, společenské i občanské úrovně. Tito lidé žijí v tomto moderním světě opravdu důstojným lidským životem. Žijí tady a teď.

Gejza Horváth

Co je identita?

Ano, v dnešní době, a to od začátku demokracie, jsou taková slova, kterým mnoho našich Romů nerozumí, přiznám se, i já mezi ně patřím, nemám ráda novoty a cizí slova. Jsme v Čechách a budeme hovořit česky nebo romsky, po našem. Dala jsem si slovo „identita“ na Google a dozvídám se, co to slovo vyjadřuje. Já píši, že identita je naše romství a to, co všechno prožíváme, život s epidemií v čase epidemie.

Prožíváme hrůzu! My Romové jsme příliš nedávali důležitost tomu viru, nevěřili jsme tomu, co jsme slyšeli v televizi a na sítích, bylo toho mnoho! Mávlí jsme nad tím rukou, jako že nás to nezajímá. Až do té doby, než onemocněl někdo z nás, z naší rodiny.

Během tří měsíců umřelo několik osob z naší rodiny a známých. Teprve nyní víme, co obnáší ten covid 19 a máme ohromný strach. Začínáme se chovat velmi opatrně a děláme to, co je nařízeno od vlády. Tomu viru je jedno, zda je člověk bílý nebo černý, bere všechno!

Přemýšlím denně o tom „zlu“ a nejde mi to z hlavy, ráno vstávám s virem, usínám s virem. Můj život se změnil, zmizela radost, naděje...

„Není možné, paní, abychom umírali jako krysy, to se nám Romům nemůže nikdy stát, Bůh nás miluje,“ oslovil mě ve frontě před Tescem starší Rom s úsměvem. Jen není vidět jeho úsměv, má respirátor.

„Je to jedno, jestli je gádžo nebo Rom, nemyslíte?“ nesouhlasím s ním.

„Ha, víte, kolik gádžů umřelo? Hodně a my Roma jsme tu pořád...“

„Jenže nás je méně oproti gádžům...“

„Právě proto, neumřeme jen tak rychle, já tomu věřím, já si hovořím s pánem Bohem a modlíme se se ženou...“

Nemám chuť se s ním bavit a radši mu neodpovím. Ale on nedá pokoj, chce se vybavovat.

„Paní, věříte mi?“

„Ale jo...“

„Koukám, že ne, my s manželkou máme pět dětí a jsou zdravé, žádné očkování, nic takového, všechno překonáme...“

„Já vám to přeji,“ říkám mu a usměju se. Ztichl a já mám klid. Nakoupím a honem domů. Cestou domů myslím na toho Roma, jak si věří a tvrdí, že jeho se netýká nějaký vir, ať se mu to splní!

Přešel týden a venku před panelákem je rušno, velký křik. Jsem zvědavá, co se děje, hodím na sebe bundu a jdu se mrknout. A jeje, naproti z paneláku vynáší záchranka ženu toho Roma, co se se mnou bavil před Tescem. Jeho žena je zabalená a on hrozně vyvádí a křičí tak hlasitě, že mu každý rozumí. Ostatní Romové kolem jen pokývují hlavou.

„Moje žena se už nikdy nevrátí, nechají ji umřít, protože jsme Romové! Bože, co jsi to dopustil, nám Romům nedávají takovou péči a chtějí nás všechny vyhladit ze světa, ani peníze nemáme, abychom jim zaplatili...“

Záchranáři s ním nesouhlasí, dělají svoji práci, sednou do sanitky a odvázejí ženu pryč.

Romové se přidávají a dávají mu za pravdu. „Má pravdu, Žiga, pomalu se dostaneme tam, kam oni chtějí...“ říká soused.

„Neblbněte, doktoři dělají, co můžou, je jedno, jestli je to bílý nebo černý...“

„To jsi kde viděla? V televizi...?“

Ozývají se další a hromadně hovoří o nedůvěře ke gádžům. Rom mlčí a slzy mu stékají, vůbec se nestydí, že pláče, je přesvědčený, že svou ženu viděl naposledy. Ostatní ho utěšují a pomalu se rozcházejí. Každý jde domů, do svého bytu a já taky. Je mi moc smutno a rozumím mu, vím, jak mu je a co cítí. Je mi taky smutno z toho, že naši Romové nevěří lékařům, ztratili důvěru vůči každému z majority. I my máme mezi sebou romské lékaře, ale stejně je to ještě málo. Jak by to vypadalo, kdybychom měli v každém okrese více romských lékařů? Vytratila by se nedůvěra ke gádžům? Měli bychom důvěru mezi sebou? Důvěřovali bychom více našim romským lékařům? Nevím, já znám velmi dobře naši identitu. Určitě se nedožiji, až ta doba nastane, ale byla bych velmi ráda, aby to bylo pro další romskou generaci co nejdříve.

Po čas epidemie umřelo mnoho lidí z rodiny, ze známých a bojím se o svou rodinu, nejsem jen já sama. Někteří z nás Romů neví a nerozumí, co je to vir, nejsme všichni vzděláni. Možná, že je to dobře, určitě by bylo zlé všemu rozumět, nastaly by těžší myšlenky a člověk by se rychle dostal na psychiatrii. Dnes je tam už hodně lidí a hodně lidí si vzalo samo život, je jedno, zda je to gádžo nebo Rom.

Nevím, co bych ještě měla psát o identitě. Já si po čas svého života uvědomuji, kdo jsem a jak žiji - jsem Romka a žiji tak, abych po sobě zanechala jenom dobré vzpomínky, které hřejí na srdci...

Irena Eliášová

Andro bašaviben kampil jilo, alé the butákeriben...

O Patrik Bartko ehin talentimen romano lavutaris. Pre gitara chudlas te bašavel, sar leske ehas šov berš. Avel khatar bašavibnaskeri familija the dživel andro Chomutov. Bašavel andre kapela ko Marek Ztracený the ehin les tiž vlastno bluesovo kapela Patrik Bartko Experience.

Servus, Patrik, šaj amenge phenen, keci tumenge ehas berš, kana chudlan te bašavel?

Servus tumenge the le dženenge, so ginen. Peršes tumenge kamav te palikerel vaš o vakeriben. Bašavav asik khatar šov berš, ale peršo gitara man ehas, sar mange ehas dešustar berš. Mušinavas te phirel pro brigadi, hoj man pre late te avel love the e daj le dadeha mange andre kada palis šegetinde.

Savo ehas tumaro drom andro bašaviben, ko tumen andre kada sikhadas?

Miro drom andro bašaviben pes chudlas talam khatar miro peršo berš, kana mek naphiravas. Sikhadas man andre leste miro dad, savo khere bašavelas. The sar gelas te pijel e cigaretla, mukhelas e gitara pre phuv, the me mange leperav, hoj mek naphiravas the cirdavas man pal e phuv kije ko la gitara the keravas latar, le trsatkoha, eroplanos. Khatar chavoripen imar le dadeha šunavas rock, jazz, blues the aver. Ta andro bašaviben man sikhadas o dad, the e daj čeporo tiž.

Sar barilan avri, phirenas andre ZUŠ?

Hi, phiravas, ale phiravas pro klarinet. Vašoda, hoj nadžanavas, hoj ehin tiž konzervatoř pre elektricko gitara, savi pes thovel pro rock lebo jazz. Palis man oda dodžanlom, the preačihilom pro klarinet te bašavel, nigda man but nabavinlas.

Savo sanas studentos pre Ježkovo konzervatoř, so tumen o sikhavipen diñas?

No, čačes, nasomas but lačo studentos, likerdom avri asik duj berš, palis mukhlom e škola, vašoda hoj ehas čepo love the o dad ehas nasvalo. Ale kamavas mange la palis te dokerel. Bizo paš o sikhavipen prindžardom pherdo neve džen, the ehas man lače gitarovo učitelja, sar ehin o Adam Tvrđý the o Jan Kučera.

Kas khatar umelca šunenas rado, sar sanas čavoro?

Ehas lendar pherdo, o Jimi Hendrix, o B.B.King, o Eric Clapton, o Lenny Kravitz, SLASH, kapeli sar Deep Purple, Black Sabbath, Led Zeppe-lin, Metallica the aver.

Sar oda ehin adadives?

Hem rovnako sar akor, ča šunav buter štili sar akor. Buter pop the r'n'b, soul, funky the aver. Ale šunav he klasicko bašaviben, šunav but rado le Bach, le Mozart, le Vivaldi, the tiž šunav rado americko count-

ry. Šunav sovero, so pes mange pačisalol, the nalikerav man pal kada, savo oda ehin štilos.

Save tumen ehin aver zaujmi, okrem bašaviben?

Čeporo tavav, te oda džal, the ehin man dzeka. Rado phirav avri the dikhav pro filmi. The mek pro animovane, biograficke lebo mafianske. Palis dikhav rado e historija, napríklad man zaujiminel 1. svetovo mariben he 2. svetovo mariben. Tiž man zaujiminav pal kada, sar pes ačhila o likeriben ko Devloro (náboženství), ehin olestar calkem but.

„Le Romen ehin o bašaviben andre peste. Ehin len šuñiben the jilo, al'e buter lenge chibinel zoralo vodi the buťakeriben. Varesar nakamen te džal dureder, pal koda, so kamen.“

Bašaven andre kapela ko Marek Ztracený, keci berš imar andre ka la kapela bašaven, the sar tumenge ehin thodo o jilo pro than?

Le Markuha bašavav imar pandž berš. Peršo berša ehas čeporo phareder, ale akanak pes likerav sar familija. Prindžardam pes kavka, hoj o Michal Hrůza majinčas te bašavel pre akcija Kryštof Kemp. Ale vareko les mardas, the pelas pro šero. The o Richard Krajčo rodelaš aver kapela, ta vičindas le Markuske, ale leskro gitaristas ehas pro bijav. Ta o bubeñikos, savo akor leha bašavelas, the miro kamaratos khatar Chomutov, o Lukáš Boho, mange vičindas, the me man mušin-dom te sikhlol dešutrin gi la vaš jekh džives. The palis odoj ačihilom. Kamav pre mande buťi te kerel the te džal dureder andre savoro, so kerav. Nasom spokojno korkoro peha... The tiž džal pal o Markus, či hino spokojno jov manca. (asal)

Patriku, so ehin tumari buťi?

Ta te bašavav, ta som profesijonalno lavutaris, the mek sikhavav pre gitara. Avreder man sikhlihlom avri andro oboris cnc seřizovač, ale man oda nabavinel, the ñikda mange oda nadžalas.

Bašaven he pre aver bašavibnaskere sersama?

Bašavav pro bici, bugova, čeporo pro klaviris, ale miro sersamos ehin gitara. The džanav ča pal duj manuša, save bašavenas pre savoro, the oda ehas o Prince, the o Lenny Kravitz.

So adadiveskere Roma the o bašaviben? So phenen pro romano

moderno bašaviben, savo o Roma šunen?

Le Romen ehin o bašaviben andre peste. Ehin len šuñiben the jilo, ale buter lenge chibinel zoralo vodi the buťakeriben. Varesar nakamen te džal dureder, pal koda, so kamen. Nakamav mandar te kerel godaver, ale me man kamavas but varekaj te dochudel, the keravas perdal oda savoro, oda maškar o Roma but nadikhav. Me buter rado šunav o cimbalovki, vašoda hoj oda ehin pativalo bašaviben. Pal miro, duj klavesi, the varekana he trin, oda nane bašaviben, savo me šunav rado. Ale te džanen te zabavinel le manušen, ta soske na, me bašavel peske sako, so kamel, the so džanel.

Bašavenas varekana pre romano festivalis, andre soste hino aver sar koda, pre savo san sikhado?

Hem nigda pro romano festivalis nabašavavas. Nigda nabašavavas extra la romaña kapelaha. Až oda posledne duj berša mange varekana bašavavas le Františkoha Bartošiha, alias Ferry B. Bašavav treba halgaton pal o ungriko lavutara, ale oda mange bašavav ča kavka khere.

So ehin perdal tumende andro bašaviben nekbareder?

Bizo jilo, koda, so kamen te phenel, the energija. Mušinel man te chudel jilestar.

Sar tumenge o bašaviben the o koncerti adadives chibinen?

Ta o gi la šunav furt, the som palikerdo, hoj sikhavav pre gitara the kerav gi la andro studio, te man vareko vičinel, ta phenavas bi, hoj furt bašavav. Ale o koncerta mange but chibinen, zijand mušinavas oda avri te likerel. Kaleha avela mek zoralader.

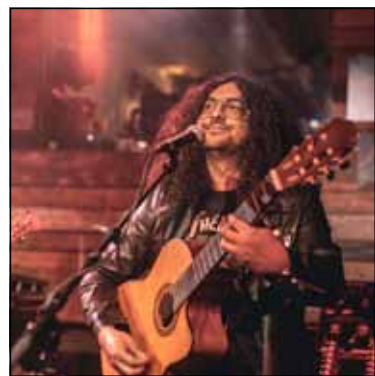
So plañinen andro tajsaskero?

Plañinas linajeskere turne the andro jejsos bare hali, sar ehin napríklad O2 Arena. Kole hali avena asik ochto abo eña pal cali Čechiko republika.

Kamen vareso te phenel amare dženenge, so ginen?

Kamav tumenge te phenel, hoj te aven bachtale the saste. Hoj tumen te avel tumaro godi andre kale phare berša. Palikerav tumenge vaš o vakeriben. Ko bi man kamelas te rakhel avri andro internetos, ta pro Instagram som sar Patrikbart. Palikerav.

Phučelas e Veronika Kačová

Mít muziku v sobě nestačí...

Patrik Bartko je talentovaný muzikant s romskými kořeny. Na kytaru začal hrát, když mu bylo 6 let. Pochází z hudebnické rodiny a žije v Chomutově. Hraje v kapele Marka Ztraceného a má také vlastní bluesovou kapelu Patrik Bartko Experience.

Zdravím, Patriku, mohl byste nám říct, od kolika let hraje?
Zdravím vás i čtenáře. Nejprve vám chci poděkovat za nabídku rozhovoru. Hraju asi od šesti let, ale svoji kytaru jsem měl až kolem čtrnácti let. Musel jsem chodit na brigády, abych si na ni vydělal a rodiče mi s tím pak pomohli.

Jaká byla vaše cesta k hudbě, kdo vás k ní přivedl?
Moje cesta k hudbě začala asi už v době, kdy jsem ještě nechodil. Přivedl mě k ní můj táta, který hrál doma a když šel na cigaretu, nechal většinou kytaru na zemi a já si pamatuji, že jsem ještě nechodil a doplzl jsem se k té kytaře a dělal na ní letadlo pomocí trsátka. Už od mala jsem díky tátovi poslouchal rock, jazz, blues atd. Takže k muzice mě přivedl táta a máma trochu taky.

Když jste vyrostl, navštěvoval jste ZUŠ?
Ano, navštěvoval, ale chodil jsem na klarinet. Protože jsem nevěděl, že existuje konzervatoř na elektrickou kytaru se zaměřením na rock nebo jazz. Později jsem se to dozvěděl a na klarinet jsem hrát přestal, nikdy mě moc ne bavil.

Jaký jste byl student na Ježkově konzervatoři? Co vám studium dalo?
No, popravdě, asi jsem nebyl moc dobrý student, protože jsem vydržel asi dva roky studovat, ale skončil jsem z důvodu nedostatku peněz a nemoci otce. Ale chtěl bych si školu časem dodělat. Určitě mi studium dalo hodně kontaktů a měl jsem výborné kytarové učitele, jako byl Adam Tvrdý a Jan Kučera.

Koho z umělců jste jako dítě obdivoval?
Bylo jich spousta, například Jimi Hendrix, B.B. King, Eric Clapton, Lenny Kravitz, SLASH, kapely jako Deep Purple, Black Sabbath, Led Zepelin, Metallica atd.

Jak je to dnes?
Vlastně úplně stejně, akorát poslouchám více stylů než předtím. Více popu a r'n'b, soulu, funky a jiné. Ale poslouchám i klasickou muziku, mám strašně rád Bacha, Mozarta, Vivaldiho a taky mám rád americkou country. Prostě poslouchám úplně vše, co se mi líbí a neřídím se podle toho, co je to za styl.

Jaké jsou vaše další zájmy kromě hudby?
Trochu vařím, když to jde a mám náladu a chuť. Mám rád procházky a filmy. A dokonce animované, biografické anebo mafiánské. Potom mám rád historii, například mě zajímá 1. světová i 2. světová válka. Taky se zajímám o to, jak

vznikala náboženství, je toho docela spousta.

Hraje v kapele Marka Ztraceného, jak dlouho už v téhle kapele hraje a jak jste s ní spokojený?
S Markem hraju asi pátým rokem. Začátky byly trochu těžší, ale teď jsme jako rodina. Seznámili jsme se tak, že Michal Hruža měl hrát na Kryštof Kempu. Ale v nějaké rvačce dostal pěstí a spadl na hlavu. A Richard Krajčo hledal náhradu, tak zavolaal Markovi, ale ten měl kytaristu na líbáncích. Tak tehdejší bubeník a můj kamarád z Chomutova Lukáš Boho mi zavolaal a já se musel naučit 13 skladeb za jeden den. A časem jsem tam zůstal. Chci na sobě makat a posouvat se ve všem, co dělám. Nejsem stále spokojený sám se sebou... A taky záleží na tom, jestli je Marek spokojený se mnou. *(směje se)*

|| „Romové mají muziku v sobě. Mají sluch a cit, ale většinou chybí vůle, pracovitost a zodpovědnost. Chuť to někam dotáhnout.“ ||

Patriku, jaké je vaše povolání?
Tak když se hraje, tak jsem profi muzikant a ještě k tomu učitel na kytaru. Jinak jsem vystudoval obor cnc seřizovač, ale to mě nebaví a nikdy mi to nešlo.

Hraje i na jiné hudební nástroje?
Zahraju na bicí, basu, trochu klavír, ale můj nástroj je kytara. A vím jen o dvou lidech, kteří hrají na vše, a to byl Prince a Lenny Kravitz.

Co dnešní Romové a hudba? Jaký máte názor na romskou moderní hudbu, která se propaguje?
Romové mají muziku v sobě. Mají sluch a cit, ale většinou chybí vůle, pracovitost a zodpovědnost. Chuť

to někam dotáhnout. Nechci samozřejmě ze sebe dělat chytráka, ale já jsem se strašně moc chtěl někam dostat a dělal jsem pro to vše, což u Romů moc nevidím a je to škoda. Já mám radši cimbálovky, protože je to pociťvě zahráná muzika. Podle mě, dvoje klávesy, a někdy i troje, to není muzika, kterou já mám rád. Ale když dokážou pobavit, tak proč ne, ať si každý hraje, co chce a co umí.

Hrál jste někdy na romském festivalu, v čem je jiný než ten, na kterém jste zvyklý hrát?
Vlastně jsem nikdy na romském festivalu nehrál. Nikdy jsem extra nehrál s romskou kapelou. To až poslední dva roky si někdy zahraju s Františkem Bartošem alias Ferry B. Snažím se hrát třeba halgáta podle maďarských muzikantů, ale to si hraju jen tak doma.

Co je pro vás v hudbě nejdůležitější?
Určitě cit, sdělení a energie. Musí mě to chytit za srdce.

Jak vám hudba a koncerty v dnešní době chybí?
Hudbu poslouchám pořád a díky tomu, že učím na kytaru a nahrávám ve studiích, když si mě někdo zavolá, tak se dá říct, že pořád hraju. Ale koncerty mi chybí strašně moc, bohužel musíme vydržet. O to to bude silnější.

Co v nejbližší době chystáte?
Chystáme letní turné a na podzim velké haly, jako je např. O2 Aréna. Těch hal bude asi osm nebo devět po celé České republice.

Chtěl byste něco vzkázat našim čtenářům?
Chci vám vzkázat to, abyste byli šťastní a zdraví. Abyste se nenechali nikým ovlivnit a měli na vše svůj názor i v téhle nelehké době. Děkuji vám za rozhovor. Kdo by mě chtěl najít na sociálních sítích, tak jsem na Instagramu jako Patrik-kbart. Děkuji.
Rozhovor vedla Veronika Kačová

So hin identita?

Hi, sar kezdinda e demokracija, hine ajse lava neve, so savore amare Roma kija naachalon, the me kija naachaluvav, nakamav ola cudze lava. Sam pro Čechi, akor vakeraha gadžikanes abo romanes. Diňom pro internetos oda lav, the imar džanav, so hin. Me pisinav, hoj identita hin amaro romipen, the sar dživas perdal epidemija, the po časos pre epidemija.

Dživas andre bari dar! Amen o Roma nadahas pre viros, napaťahas savoreske, so andre televizija džal, the pro internetos, but the furt pal oda džal e duma. Naduminahas pr'oda, dži kim vareko nasvaliľa andre amari fajta.

Perdal trin čhon mule but manuša andal amari fajta, the kas prindžarahas. Imar akaňik džanas, s'odava hin covidos 19, the igen daras. Das pr'amende bari briga, the keras savoro, so o bare raja phenen! Ole covidoske hin jekh, či hin parno abo kalo, kidel savoren!

Duminav sako džives pr'oda „nalačhipen“, the nadžal mange avri andal o šero, tosara ušťav le covidoha, raťi zasovav leha.

„Oda nane modo, romňije, kaj te meras sar ola patkaňa, odava amenge le Romenge našťik avel, o Del amen kamel!“ del ke mande duma jekh phureder Rom anglo Tesco asabnaha, choc nadičhol, bo hin les ruška.

„Odava hin jekh, či hin Rom abo gadžo, nadumines?“ nadav leske vaš čačo.

„Ha, džanes, keci gadže imar mule? The amen sam furt adaj...“
„Ale o gadže hin buter, sar amen o Roma...“
„Ipen, vaš oda nameraha avka sig, me oleske paťav, me the miri romňi sako džives modľinas ko Del...“

Nakamav leha te vakerel, ale jov nadel smirom.
„Romňije, paťas mange?“
„Hi, paťav...“
„Dikhav, hoj na, man la romňaha hin pandž čhave, the aňi jekh nane nasvalo, nadaha ňisave injekci, ňič ajso, savoro preku džaha...“
„Me kamav, kaj hin tut čačo,“ phenav leske, the asandľilom. Imar ačhiľa te vakerel, hin lestar smirom. Sig cinava, the džav khere, pal o drom duminav pal o rom, so vakerelas, čak nek hin avka, soske paťal!

Gela preku jekh kurko, the andal amaro panelakos hin bari vika, o Roma hine avri, the keren bari vika. Chivav pre mande o gereskos, the džav the me avri, so pes kerel. Joj, o rom, so manca dumazinelas anglo Tesco - le skra romňa e zachranka del andre sanitka, o rom rovel, the bara vikaha vičinkerel, hoj leskri romňi imar naavela šoha khere, sa o Roma leske den pro čačipen.

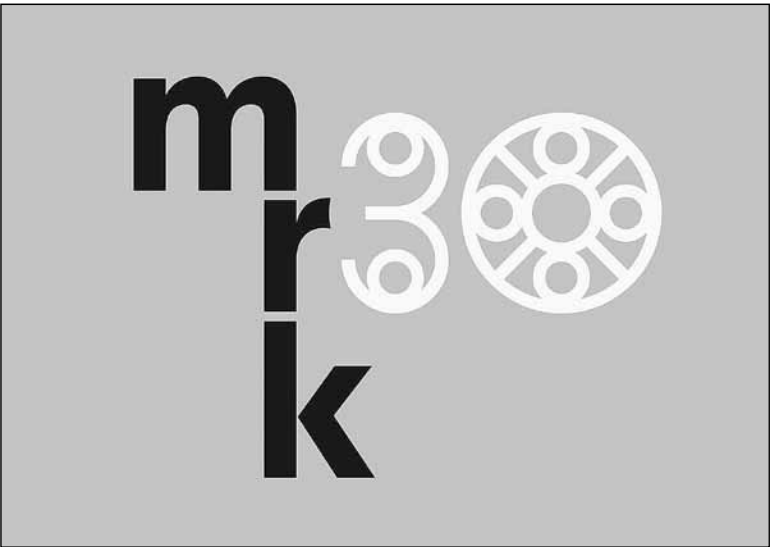
„Miri romňi imar merela, amenge le Romenge nadena ajci bečelľisagos, sar le gadženge, bo sam Roma, joj, Devla, s'oda kerďal, aňi love amen nane, kaj te šaj poťinas le doktorenge...“

O orvoša leske naden čačo, bešte andre sanitka, the džan het la romňaha. „Hin les čačipen, le Žigas, imar avaha odoj, kaj jon kamen savore...“ phenel miro pašutno.

„Nadiliňaren, Romale, o doktora keren, so šaj, či hin parno abo kalo...“
„The oda dikhľal kaj? Andre televizija...?“ kezdinen savore te vakerel.
Dičhol, sar o Roma napaťan le gadženge. O rom rovel, naladžal pes, duminel, hoj imar la romňa šoha nadikhela. Sako leske del lačo lav, the sako imar džal khere andro bitos, džav the me. Hin mange igen pharo pro jilo, me džanav, sar hin leske, sar dukhal leskero jilo. Hin mange the somorutan, hoj amare Roma napaťan le dochtorenge. Našade lenger o lav, sar savore gadže. The maškar amende hin dochtoren? Imar hin romane dochtora, ale furt odava hin čulo, sar bi uľahas, te avelas buter romane orvoša, uľahas feder? Uľahas maškar amende paťiv? Buter paťahas amare dochtorenge? Me mištes prindžarav amari identita. Me nadodživava, sar avela oda časos, ale kamavas bi, kaj te oda avel pre aver generacija so jekhsigeder.

Perdal e epidemija mule the andal miri fajta dost manuša, igen darav vaš mire čhave, the nasom korkori. Maškar amende le Romende but nadžanen, so hin „viros“, bo nasam sikhade. Talam hin odava mištes, ačhiľahas bari duma, džanavahas, s'oda hin, našaďamas e godľi. But manuša hine andro dilino kher, the o manuša pes korkore murdaren ole iletostar, hin jekh, či parno abo kalo.

Me nadžanav, so kampil ajci te pisinel pal e identita. Me som Romňi, me džanav, so som, likerav man Romňake, the dživav avka, kaj pal mande te ačhel mištes leperiben paš o jilo...
Irena Eliášová

Napobisteren pro khel'iben! Adaberšes kro Maškarthemutno khel'ibnaskero d'ives aver kapela: Ko khelel, naphurol!

Andro 29. aprílís pes kerlas avri Maškarthemutno kel'ibnaskero d'ives. Imar oda ehin berš, kana o manuša nakhelenas. O vladno zathoviben nadel možnosťa, hoj o pořadatel a andro spolki, organizaciji the klubi šaj plañinen avri peskre programi perdal o manuša. O koronavirus zaterda o khel'ibnaskero džaniben. Vareko furt užarel, so avela, vareko rakhlas aver drom, sar te khelel the te avel jekhetane le khel'ibnaskere dženenca. Phučiben ačhuvel, či o manuša nabisterde pre kada inepos, či peske leperde the chudle te khelel, te imar khere, abo pro internetos online. Lava pro khel'iben ehin pherdo. Perdal varekaste nane problemas, hoj pes preačhilas te khelel. Perdal amende khel'ibnaskere džene oda hem problemas ehin, vaš oda hoj o khel'iben hino andro amaro dživipen.

Oka berš keravas avri workshopi andro khel'iben andro foros Nový Jičín. Chasna andal o programos ehas pre savore duj seri. Choc sam furt peha andro vakeriben, kapol pes te dikhel the kapol džido predživipen andro khel'iben. Vakeriben the šundo le džuvlengro, save phirenas pro khel'ibnaskere workshopa, kerenas korkoro khel'iben. Vaš oda kerav buťi pre kada, hoj pale phundravava o khel'ibnaskere the gilavibnaskere programi.

O khel'iben namušinel te avel zaphendo, vaš oda hoj hino koter andre amare dživipena, či san amatera lebo khelen profesijonalnes. O manuša bi majinenas te džal pale ko khel'iben, choc hin o koronavirus. O khel'iben hino koter na ča manušestar, ale he andre priroda andr' amende. O khel'iben sastarel amari goďi, the del amen možnosťa, sar amare teštoha te chudel buťi te kerel. Nakamav, hoj pes le manušendar te ačhon thule leñivo loutki, save pes daran te čalavel the nadžanen peske te likerel sasto vaha.

Šaj pes zdel, hoj andro koronavirus ehin o khel'iben pobisterdo, ale egzistinen droma, sar pes kija te dochudel. Na ča, hoj šaj khelas khere, šaj khelas he kavka, hoj dikhen a pro filmi. Let's Dance, Smím prosit?, Hříšný tanec, Nežádej svůj poslední tanec, Street Dance, Dokaž to!, Tanec s vášní, Láska a tanec, Touha tančit the aver... Dikhenas pre varesavo, pejljas tumenge varesavo pro jilo?

Aver možnosťa, sar te napobisterel pro khel'iben, ehin akanak calosvetovo fenomenos Jerusalema Dance Challenge. Džal pal o khel'iben, save-skri choreografija pes kerdas avri andre južno Afrika, the palis pes ačhilas symbolis andro jekhetaniben the mariben proci o koronavirus pal calo svetos. Andre kadi vizva pes prithode pherdo khel'ibnaskere subori the zamestnanca khatar firmi. Šaj len dikhen pro Youtube.

So kerdas o koronavirus le khel'ibnaskere dženenge? The rakhle vobec varesavo aver drom, sar te napreačhuvel te khelel?

E Jana Šafaříková, khel'ibnaskeri džuvli, lektorka flamenco
Zijand, naarakhlom, khelavas agorutnes andro oktobris. Chibinel man energija, le čhavorenca khatar DROM ehin akanak pherdo buťi.

E Kripa Devi, khel'ibnaskeri džuvli andro jihoindicko khel'iben
Peršo oda ehas čeporo pharo, vaš oda hoj oda ehas bari vizva andro kajso pharo khel'iben, savo ehin jihoindicko chramovo khel'iben Bharatanatyam. Sar te nanašavel na ča peskre dženen, ale tiž peske te likerel peskri fit forma. Palis rakhlom lačho drom andro individualno sikhaviben. Ehas oda phareder andro ori, the andro phiriben pro droma, ale vaš kada šaj prindžardom mire dženen the lengre khera, vaš oda hoj o khel'ibnaskero salos našti poti navas. Aver federipen, savo kerdom avri, ehas, hoj man ehas buter volno časos, savo thođom andro neve choreografiji, the ehin lendar pherdo! Mek buter keravas buťi pre miro vlastno khel'iben, sikhľuvavas man e filozofija andro chramovo khel'iben the chudavas neve informaciji, vaš oda hoj ginas khel'ibnaskeri literatura the novinki andro khel'iben. Pro agor šaj phe-nav, hoj mange o koronavirus andas buter federipen sar nalačhipen, oda ehin paradox. Ale radisaľuvav man, sar avela sa pale, the kaleha pro neve džene.

E Monika Balogová, veduca andro khel'ibnaskero suboris Merci
O khel'ibnaskero kružkos imar šovto berš perel tel e ZŠ Nám. 28. října ke Brna, kaj kerav buťi. Ada berš o kružkos našti phundravas, ehin oda perdal amende but pharo. Oka školno berš zkušinas te kerel o kružkos andre amaro školno sikhavipen, savo ehas online, ale nahas oda lačhes. Tiž kera-has o workshopa, save pes džanas te kerel jekhetane andro IQRS, choča čeporo dženenca, ale akana nakeras nič. Nekphareder ehin, sar dikhen kole čhavoren the furt lenge phenen, soske oda nadžal. Andro kajso baro suboris pes nadžal te kerel o skupinki andro deš džene, te kidel peske avri, ko avela the ko na, ehin oda depresivno, sar perdal mande, ta nekbuter perdal o čhavore. O čhavore mange but chibinen, o khel'iben mange but chibinel. Savore soutěže, školne akciji, MDR, festivala andro khel'iben the aver. Zaarakhiben ehin čeporo amaro taboris, savo keras jekhetane la Česko-britsko o.p.s., kaj nekbuter khelas, ale keras he workshopa andro bašaviben, gilavipen, drama, the nekbuter športos the čalavipen pro žužo luftos. Savore radisaľuvav, sar oda avela hem čeporo normalno. Gondolinav, hoj amen kale berša donucinde, hoj peske te likerlas normalne vecendar, sastipen, the le manušen paš peste. The man ehin bacht, hoj o čhavore, save hine pašal mande, ehin furt pherdo. Avka o kružkos pes phundravela mindar, sar oda džala, the pařav, hoj imar pale keraha radošťa peskre talentoha the baripnaha pre kada, so džanas. Savoreng vinšnav but zor the bacht!

Veronika Kačová

Co si o tom myslet...

Výroky Radka Bangy hodně rozhněvaly spoustu Romů. Já nebudu kritizovat ani nadávat, nemám to ve zvyku a dokonce ani pořádně nadávat neumím. A bylo by to vůbec dobré, nadávat a proklínat, jak jsem četla od našich Romů, ty jejich komentáře? Myslím, že ne, nemá to cenu!

Možná měl důvod to psát, vše má nějaký důvod. Vydal knihu a chce mít odbyť, chce, aby se kniha prodávala, aby měla úspěch a spoustu čtenářů. Pokud je to jeho první kniha, tak neví, jak to u nás v Česku chodí s literaturou Romů, nebo možná ví, a proto napsal v té knize „kecy“, jak říkali jeho bratři, a samé výmysly. Já nevím, já ji nečetla.

Co se týče těch výroků, no, pro mě je to k smíchu, je spousta Romů, kteří přídávky a sociálku nikdy nebrali. Já osobně nemám nárok na nic, celý život jsem pracovala a vychovali jsme s manželem i naše děti, aby věděly, že bez práce nelze žít. Jak může pan Banga mluvit o Romech jen ve špatném světle? On není Rom? On těmi výroky zabil svoje romství, možná se chce stát gádžem, anebo si řekl s manželkou „hele, napíšu knihu o nás, ta bude určitě úspěšná, majorita ráda slyší jen to špatné o Romech“.

Napsat knihu je podle mě krásná věc, kniha se píše s láskou, myslím si, že psát o rodičích by se mělo jen a jen v dobrém. „Máma“ je nejsladší a nejkrásnější slovo na světě, proto by se mělo psát o mámě krásnými slovy a s láskou, protože ona je ta, která nám dala vše k životu!

Výrok o dětech je nesmysl z úst pana Bangy. Romové svoje děti mi-

luji nade vše a nikdy by o ně nechtěli přijít. Má pan Banga děti? Asi ještě ne, jinak by to nikdy nevyslovil, takovou kravinu.

Já si myslím, že chce být úspěšný a očerňovat svoji rodinu a známé, to se u nás dělá. Politici taky začínají s Romy a daří se jim, házet špinu a všechna zla na Romy, to se vyplácí. Vzpomeňme na pana Čunka a další významné politiky. Banga se toho chytil, určitě bude mít hodně čtenářů a vydělá hodně peněz!

Přes to všechno není správné, aby na Facebooku na Bangu nadávali a vyhrožovali mu. Kam se ztratila slušnost? Ty komentáře na pana Bangu se nedají číst v klidu, aspoň já je nemůžu číst. Ráda bych zdůraznila, že chápu rozhořčení lidí, neboť obrázek o Romech je na veřejnosti velmi špatný. Pan Banga k té špatnosti Romů přispěl svými výroky, jako by nepatřil mezi nás. Je mi ho líto, pokud myslel vážně to, co říkal. Ztrácí své romství, ty naše tradice a zvyky, naši romskou sou-náležitost. Přeci není možné, aby člověk, který se věnuje hudbě a romskému zpěvu, pronesl takové výroky, to musí být opravdu vážný důvod, protože muzikant má v duši jen a jen krásno a lásku.

Romské muzeum v Brně vydalo knihu „Amendar“ - Od nás, v té knize jsou romské osobnosti a je nás tam dost, umělců, vzdělaných Romů, spisovatelů, kteří opěvují naši romskou krev ve svých knihách, jejich knihy se čtou srdcem a s pěknými zážitky. Tato kniha říká všem, že i Romové dokáží to, co lidi z majority, pokud se chce! Když shlédnu v televizi dokument o Ro-

mech, z normální rodiny, jsem dojata. Ovšem v televizi dávají také Romy z osad, a těch mi je líto, jak žijí, těm by se mělo hodně vypo-moct, aby ten život brali rozumně a snažili se změnit k lepšímu. Neumím si představit, jak bych žila v takových podmínkách. Berou sice sociálky, ale hrozně málo peněz a z toho nelze slušně vyžít!

Nevím, zda pan Banga sledoval jen tyto Romy a udělal si názor, jenomže nežijeme všichni takto. Znam hodně českých rodin, které žijí hrozným způsobem, nebudu to tu popisovat. Stačí, když budete sledovat „Výměnu manželek“ a to postačí k tomu, abyste viděli ty rozdíly, a že i ta nejhorší česká rodina podceňuje Romy. Jdou do televize kvůli penězům a nechají celý národ nahlédnout do svého života. Do intimity. Žádné peníze mi za to nestojí, aby milióny lidí sledovali můj osobní život! A je dobré sledovat, jak vraždí čeští mladí kluci zdrogovaní své bližní a nic se neděje.

Myslím si, že každý z nás někdy něco nehezkého vyřkne a potom lituje svých „keců“, ale je pozdě, nedá se to vzít zpět. Ne, já nebudu nadávat na pana Bangu, možná přijde doba, kdy mu dojde, co vyřkl a bude mu to líto. Hlavně ty řeči o jeho rodičích, podle mě je špatné psát o rodičích tak hrozné věci, jednou se stane taky rodičem a pochopí, jaké je to být otcem. Mnoha našich Romů se ty jeho „kecy“ dotkly a vyváděli, nazývali ho různými jmény, dokonce i Jidášem, a to se mi nelíbí. Opravdu, každý z nás udělá chybu, nejsme dokonalí, jsme pouze lidi...

Irena Eliášová

Jaký dopad má distanční výuka na vaše děti?

Každé dítě vidí tenhle převrat ve vzdělávání jinýma očima. A netrápí to jen děti, ale i rodiče a učitele. Každý z nich se s tím musel nějak poprat a přijmout úplně novou podobu vzdělávání, která se liší od té klasické. Někdo z nás vnímá distanční výuku jako přínos, někdo zase jako komplikaci. I přesto, že je to už rok, situace stále trvá a zanechává v lidských životech vzpomínku, ale i obavy. Myslím, že jeden z hlavních důvodů je ztráta kontaktu mezi dětmi a nízká kvalita vzdělávání. I já jako dítě jsem měla kamarády, to ke škole patří, a do školy jsem chodila ráda. Když jsem chyběla, dohnat učivo pro mě bylo těžší. Dětem chybí pohyb a kreativita, protože předměty jako výtvarka, hudebka nebo tělocvik už dlouho nezažily, sedí doma a pokud se neučí, tak se nudí, a s tím roste i závislost na sociálních sítích. Kroužky, které děti navštěvovaly, jsou zavřené, rodiče musí děti nějak zabavit. Někdo zase moc jí a pak tloustne. Dětem se mění nálada, jsou ve stresu, i když to třeba na sobě nedávají jít znát. Nebo jsou mrzutí, smutní,

uzavírají se, nedokážou být pozorní a ani nevíme, že někdo z nich může zažívat depresi. Ani bych se tomu nedivila, musí to být pro ně náročné období, ale pokud se situace nezmění, není jiná možnost, než se s online vzděláváním asi smířit... Ale abych nepsala jen o negativních dopadech, tak myslím, že se najdou i přínosy, do kterých bych zařadila, že se děti naučily samostatnosti a zodpovědnosti. Naučily se používat a využívat nástroje k online vzdělávání.

Zeptala jsem se své kamarádky Ivanky, která je rodičem a zároveň ředitelkou mateřské školy Velíček, jak vnímá toto téma ona.

„Jako pro rodiče je pro mě distanční výuka výhodná, protože mám malou dceru, jsou jí 4 roky, jsem ředitelkou mateřské školy, takže docházím do práce a ona tam může docházet se mnou. A máme na sebe čas. Jiní rodiče, maminky, které jsem potkala, si to chválí v tom, že můžou být se svým dítětem, zvlášť když jsou děti malé a mají jedno nebo dvě, a nemusí pracovat. Pobírají příspěvek od

státu a mají finančně pokryté to, co potřebují. Tak si to s těmi dětmi užívají. Cítím, že jim to chybělo, s nimi být. Celkově vnímám, že rodiny jsou víc propojené. Ale když bych musela chodit do práce, kam se mnou moje dítě nemůže, tak by to byl obrovský problém. Pro dceru je to nepříroze-né, protože nemůže být s dětmi, nemůže si s nimi hrát, chodí do školky, která je prázdná a kde žádné děti nejsou. A je to nejednou velká změna, prožívání toho prostoru i celé společnosti. Vidí lidi v respirátorech, v rouškách a neví, jestli se k nim může přiblížit, jestli se může přiblížit k jejich dítěti. Myslím si, že to má negativní efekt na její emocionální a duševní vývoj. Pro mě jako ředitele přináší distanční výuka velmi smutný pohled, školku máme zavřenou a nemáme tu děti. A vůbec, dělit děti od sebe a umožňovat jim vzdělání jenom na základě toho, že budou mít negativní test, je pro mě nepřijatelné, protože každé dítě má právo na vzdělání. Celkově vnímám distanční výuku, zvlášť u teenage-

Pokračování na str. 7

So kampil te duminel...

O lava le Bangostar cholarda but Romen. Me pal leste navakerava, the aňi pre leste navickerava, bo aňi nadžanav. The ulahas mištes te vičinkerel, sar ginavas le Romen-dar, so pre leste pisinenas? Duminav, hoj na, odava nane mištes!

Talam les sas duvodos, avka te pisinel. Pisinda gendi, kamel, te cin-keren but manuša leskeri gendi, kaj te kerel bare love. Sar leskeri gendi hin ešebňi, jov nadžanel, sar džal e literatura andro Čechiko, abo džanel, the vaš oda pisinda ajse „diliňi-pena“, sar phende leskere phrala. Me nadžanav, bo naginavas leskri gendi.

So vakerelas pal o Roma, hoj kiden čak e socialka, me oleske asav, hin but Roma, so o pridavki šoha nekidenas, aňi e socialka. Mange šoha nadine aňi hatošis, me mire romeha calo iletos keravas buti, the amare trin čhaven sikhadam, hoj nadžal te dživel bije buti. Sar šaj o Banga vakerel džungales pal o Roma, jov nane Rom? Leskre lavendar murdarda pro romano dživipen, talam kamel te avel gadžo sar leskri romňi, ta peske phende „šun, pisinava gendi, o gadže kamen te šunel pal o Roma čak nalačhes, the sako cinela odi gendi“.

Te pisinel gendi hin igen šukaripen, me duminav, te pisinel pal o dad pal e daj kampil igen šukares. „Daj“ hin jekhšukareder lav pre calo svetos, pal e daj pes kampil te pisinel igen šukares, the kamibnah, bo e daj amenge diňa savoro andro iletos, so kampil!

So phenel o Banga pal o čhavore,

hin baro diliňipen, o Rom igen kamel pre čhaven, šoha lenge nakamel nalačo. Hin le Banga čhavore? Na, bo šoha ajso diliňipen naphenelas.

Me duminav, hoj kamel te avel baro raj, bo andro Čechiko pes avka kerel, hoj vakeren čak namištes pal o Roma. The o politiki achen bare raja, sar pal amende ker-lavenca nalačipen, sar o baro raj o Čunkos. O Banga pes chudľa olear, e gendi lestar cinena the kerela bare love.

Th'avka nane mištes, hoj pro internetos o Roma pisinen pro Bangas džungale lava, kamen les te marel. Kaj gefa e pativ? Ola lava mange nadžan te ginel, so leske pisinen, mange nane mištes. Me džanav, sar amen likerem o gadže maškar pest, čak namištes. O Banga, te oda-va duminel avka sar phenel, avka me les sajnav, bo čhida pro romano dživipen, so hin lačo, amaro kamiben, amari pativ, amare tradiciji. Oda nane modo, hoj lavutaris phenel ajse namište lava, bo lavutaris hin lačo manuš, andre leskero jilo hin kamiben the kamel savoro šukaripen.

O Romano muzeum Brnatar diňa avri gendi „Amendar“. Odoj hin amare Roma, avri sikhade, bare manuša, paramisara, so pisinen šukar genda, ajse šukar, hoj lendar o jilo rovel, the le manušeske hin igen mištes. Odi gendi phenel, hoj maškar amende hin ajse Roma, hoj keren avka, sar the o manuša maškar o gadže, te kamen. Sar dikhav andre televizija pal o Roma, save dživen mištes, paš o jilo mange

hin lačhes. No sar dikhav pre televizija ole Romen, so dživen andro taboris, imar mange paš o jilo phares. Kale Romenge bi kampilas te pomožinel, kaj te dživen avresar, kaj te duminen la godaha. Me džanav, hoj kiden e socialka, ale odava hin igen čulo love, olear pes nadžal te dživel mištes, me bi nadžanavas, sar džidomas!

Me nadžanav, či o Banga dikhe-las pr'oda, či pal ajse Roma del duma, no nasam ajse savore. Me prindžarav but manušen maškar o gadže, no lenger o dživipen mange napačinel. Napisinava savoro, čak dikhen pre televizija, kana den „Výměna manželek“, odoj šaj savore dikhas, save hine o gadže, the sar ola jekhgoreder gadže vakeren namištes pal o Roma. Vaš o love mukhen calo narodos, kaj te dikhen, sar lenger o dživipen džal! Me šoha odava nakeravas, vaš ňisave love. The šaj dikhas, sar le gadžengere čhave kiden o drogi, the murdaren la da, le dades, the nič pes nakerel.

Duminav, hoj sako manuš varekana phenel ajse namište lava, the palek hin leske phares, no nadžal te lel pale ola lava. Na, me navickerava pre Bangas, talam avela pr'ola lava, so phenda, the avela leske phares, sar avela dad, so phenelas pal o dad pal e daj, imar avela leske pre godi, so hin odava dad. But amare Roma vičinkerenas pro Bangas, denas leske ajse nava namište, phenenas leske the Jidašis. Mange odava napačinel. Sako kerel varekana chiba, nasam perfektně, sam čak manuša...

Irena Eliášová

Nezapomínejte na tanec! Heslem letošních oslav Mezinárodního dne tance je: Kdo tančí, nestárne!

29. dubna se slavil Mezinárodní den tance. Už je to téměř rok, co neproběhla žádná pohybová aktivita pro veřejnost. Vládní nařízení neumožňuje, aby pořadatelé různých spolků, organizací a klubů mohli plánovat své programy pro veřejnost. Koronavirus zastavil taneční umění. Někdo stále čeká, jak se situace bude vyvíjet, někdo našel jinou cestu, jak si dopřát tanec a jak být v kontaktu s tanečníky. Otázkou zůstává, zda si lidé vůbec vzpomenou na tento svátek a zda si ho připomenou tancem, ať už doma nebo na sociálních sítích online formou. Názory na tanec jsou různé, pro někoho to není problém, že se přestalo tančit. Pro nás tanečníky to však problém je, protože tanec se stal naší vášní a součástí všedního dne.

V minulém roce jsem pořádala workshopy tance ve městě Nový Jičín. Přínos programu byl na obou stranách. I přesto, že jsme stále v kontaktu, chybí osobní kontakt a živý prožitek tance. Zpětná vazba a pocity žen, které taneční workshopy absolvovaly, dělaly samotný tanec tancem. Proto pracuji na otevření a navázání tanečních a hlasových programů.

Tanec nemusí být omezen, protože je součástí našich životů, ať už jste amatéři nebo profesionální tanečníci. Lidé by se měli vracet k tanci i přes koronavirus. Tanec je součástí nejen člověka, ale i všech živlů kolem nás. Tanec uzdravuje naši mysl a dává nám možnost, jak začít pracovat s naším tělem. Nerada bych, aby se z lidí staly obézní lině loutky, které se bojí pohybu a nejsou schopny si udržet zdravou váhu.

Ač by se mohlo zdát, že je v době koronavirového tance zapovězený, existují cesty, jak se k němu dostat. Nejen, že stále můžeme tančit doma, můžeme se doma tanci věnovat třeba i prostřednictvím filmů. Let's Dance, Smím prosit?, Hříšný tanec, Nežádej svůj poslední tanec, Street Dance, Dokaž to!, Tanec s vášní, Láska a tanec, Touha tančit a jiné... Sledovali jste nějaký, nadchlo vás to?

Další možnost, jak nezapomenout na tanec, je současný celosvětový fenomén Jerusalema Dance Challenge. Jde o taneční číslo, jehož hudba i choreografie vznikla v jižní Africe a následně se stalo symbolem jednoty a boje proti koronaviru po celém světě. K této výzvě se přidali různé taneční soubory a zaměstnanci. Shlédnout je můžete na Youtube.

Jak omezil koronavirus tanečníky? A našli vůbec nějakou jinou cestu, jak nepřijít o tanec?

Jana Šafaříková, tanečnice, lektorka flamenco

Bohužel nenašla, tancovala jsem naposledy v říjnu. Chybí energie, s dětmi v DROMu je teď spousta práce.

Kripa Devi, tanečnice jihoindického tance

Počátek byl poněkud kostrbatý, neboť to byla nová výzva v tak složitém tanci, jako je jihoindický chrámový tanec Bharatanatyam. Jak neztratit nejen své žáky, ale taky si udržet vlastní fit formu. Nakonec jsem našla výborné řešení díky individuálním lekcím, které byly sice náročnější na skloubení času a cestování, ale díky nim jsem poznala své žáky a jejich domácí prostředí, jelikož taneční sál si nebylo možné udržet. Další výhodou, kterou jsem využila, bylo více volného času, který jsem investovala do tvorby nových choreografií do zásoby, a že jich vzniklo! Zároveň jsem se zaměřila na zdokonalování vlastní taneční techniky, studium filozofie chrámového tance a získání nových informací četbou všeobecné taneční literatury a novinek na poli tance. V konečném důsledku musím zhodnotit, že mi doba koronavirová přinesla více plusů než minusů, což je paradox. Těším se však na opětovný běžný režim a s ním i na nové žáky.

Monika Balogová, vedoucí tanečního souboru Mercii

Taneční kroužek již šestým rokem patří pod ZŠ Nám. 28.října v Brně, kde pracuji. Od loňského roku již nemůžeme kroužek provozovat, takže pro nás to je velmi těžké. V minulém školním roce jsem alespoň zkoušela provozovat kroužek přes naši školní online výuku, ale to nebylo vůbec efektivní. Také workshopy jsme, dokud to šlo, společně s IQRS alespoň v menších počtech pořádali, ale nyní jsme již bez činnosti. Nejhorší je potkávat ty děti a neustále jim vysvětlovat, proč to nejde. Pro nás jako velký soubor je nereálné dělat skupinky po 10 atd., vybírat si, kdo půjde a kdo ne, je to deprimující jak pro mě, tak hlavně pro děti. Děti mi strašně chybí, tanec mi strašně chybí. Všechny soutěže, školní akce, MDR, festival tance atd. Záchrana je náš tábor, který pořádáme společně s Česko-britskou o.p.s., kde se věnujeme hlavně tanci, ale i workshopům jako je hudba, zpěv, dramka, velkou součástí je také sport a pobyt na čerstvém vzduchu. Všichni se těšíme, až to bude aspoň trochu v normálu. Myslím si, že nás všechny tahle doba donutila vážit si běžných věcí, zdraví, lidí kolem sebe. A já mám štěstí, že dětí, které mám kolem sebe, je stále dost. Takže kroužek bude fungovat hned, jak to půjde a věřím, že už brzy budeme opět dělat radost svým talentem a hrdostí na to, co umíme. Všem přejí hodně síly a zdraví!

Veronika Kačová

Jaký dopad má distanční výuka na vaše děti?

Dokončení ze str. 6

rů a starších dětí, jako velice nebezpečnou věc, protože tak ztrácí možnost sociálního kontaktu, a právě, když se setkáváme s druhými, tak víme, kdo jsme, učíme se modelovat svoje chování, učíme se pracovat se svými pocity. Bez možnosti sociálního kontaktu může ta osobnost být až psychopatická nebo nedokáže vůbec odhadnout, jaké důsledky může její chování mít. Vidám a slyším, že ty děti jsou „zabitě“ u těch počítačů a zvyšuje se jejich agresivita, jsou nepříjemné, nemají, kde se vybit, vyžít a taky jim chybí spojení s ostatními dětmi, v tom, aby si mohly utvářet svůj svět, aby se staly tvůrci svého života. Tak tahle možnost je jim úplně odebrána. Já se obávám, že to může mít skutečně katastrofální následky pro celou společnost, rodiny a rodiče. Myslím, že je rozdíl mezi karanténou a izolací, a tohle vnímám už jako izolaci, a izolace musí trvat minimální dobu, a to jen v případě, že je opravdu extrémně nutná. Pokud trvá dlouhodobě, tak bude mít negativní dopad na psychiku dětí, rodičů i rodin a budeme se s tím muset vypořádávat. Je dobré na to myslet, připravit se na to a dělat už teď nějakou psychohygienickou praxi v těch rodinách, třeba právě i prostřednic-

tív škol nebo školek.“

Myslím si, že bychom se nad tím všichni měli zamyslet a hledat řešení. Přála bych všem rodičům, kteří se tím trápí a jsou součástí této celosvětové krize, aby to všechno zvládli a posunuli se dál. Aby jejich víra ve vzdělávání dětí a podporová-

ní dětských zájmů nezemřela, ale aby naopak hledali možnosti, jak se rozvíjet a být ve všem lepší. Aby si rodiče vytvořili vlastní prostor, který jim dá dostatek nových vjemů a pohledů na sebe sama i na své okolí. Aby oni byli těmi, kteří budou své děti vést.

Veronika Kačová

www.romea.cz
informační portál o světě Romů

**muzeum
romské
kultury** **podcast**

mrk

rommuz.cz/podcasty

Fotografie Claude a Marie-José Carret

mrk muzeum
romské
kultury

**Otisk
cest**

7 | 4 | 2021 — 31 | 12 | 2022

MINISTERSTVO
KULTURY

B | R | N | O

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²
Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%
žádosti o inzerci na: holomkova@srm.cz

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2021 je 320 Kč

mrk

**30 let
muzea
romské
kultury**

rommuz.cz

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Romano hangos / Romský hlas. Vychází s podporou Ministerstva kultury, Jihomoravského kraje a Statutárního města Brna.
Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154.

Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Tomáš Ščuka. Grafická úprava a sazba: Radim Šašinka.
Redakční rada: Roman Čonka, Prešov; Alica Heráková, Brno; Drahomír Radek Horváth, Děčín; Ivona Parčiová, Brno; Barbora Antonová, Brno; Margita Racová, Brno.
Adresa redakce: Bratislavská 65a, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: romanohangos@gmail.com, Elektronická verze: www.srm.cz.
IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s., Cyrillská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.